

Столяр Марина

ORCID 0000-0002-7643-3027

Доктор філософських наук, доцент,
завкафедри філософії та культурології,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: stolar61@ukr.net

Богун Микола

ORCID 0000-0002-8721-6298

Кандидат філософських наук, доцент,
кафедри філософії та культурології,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: nicbogun@gmail.com

СОФІСТИКА І СМІХОВА КУЛЬТУРА (МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ТА МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТИ)

Автори вважають, що саме в добу античності склалися теоретичні підвалини вивчення феномену сміху, архетипи та провідні форми сміхової культури. Експлікація відповідних дискурсів може бути важливою частиною методики вивчення курсів «Антична філософія», «Етнокультурні та соціокультурні виміри сміху», «Філософія сміху» та інших, що викладаються в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. У статті продемонстровано можливості софістичних античних практик як інструменту аналізу та вивчення таких форм сміху, як комедія та анекдот.

Мета роботи: проаналізувати сміховий дискурс крізь призму античних теорій сміху та софістичних прийомів аргументації, зокрема принципу підміни поняття, використання подвійної семантики слів тощо.

Методологія. У статті за допомогою аналізу і синтезу здійснено експлікацію та систематизацію різноманітних аспектів вивчення сміхової культури крізь призму античного філософського дискурсу, зокрема софістичних практик.

Наукова новизна. У статті виявлено зв'язок античних та більш пізніх практик комічного (включаючи сучасну комедію) на матеріалі аналізу софістичних практик підміни понять, сміхового зниження сенсу слів із подвійною семантикою.

Висновки. У результаті проведеного дослідження ми дійшли висновку, що між софістичним і сміховим дискурсом є багато спільного. В обох варіантах робиться навмисна помилка, що не має трагічних наслідків для учасників дискурсу. За класичним визначенням сміху, що належить Аристотелю, поєднання чогось помилкового, потворного з безпечним може стати причиною сміху. Також і софістична риторика, і форми сміхової культури «працюють» з подвійною семантикою слів та прийомом підміни. Софісти підмінюють поняття, у комедіях підмінюються люди, їхні ролі, функції, ситуації тощо. Тобто софістичний дискурс можна вважати таким, що включає у свій склад сміховий елемент. Також софізми виступають певною призмою для вивчення сміху в таких його формах як комедія та анекдот.

Ключові слова: сміхова культура, антична софістика, комічне, підміна понять, подвійна семантика.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими практичними завданнями. Причини та різновиди сміху, сутнісні виміри й форми комічного є предметом декількох курсів, які вивчаються в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка («Філософія сміху», «Феномен сміху в історії філософії», «Етнокультурні та соціокультурні виміри сміху» тощо). З іншого боку, студенти спеціальності «Філософія» глибоко й докладно опановують у другому семестрі курс античної філософії. Відтак, на перетині предметних площин цих курсів ми пропонуємо дослідження, яке має як методологічне значення, так і методичне застосування в процесі вивчення вище названих пред-

метів. Йдеться про вплив античної філософії, в цілому, та софістичного дискурсу, зокрема, на сміхову культуру, її практики та теоретичні підвалини. Особливу увагу звернемо на софістику як практики навмисної помилки заради перемоги в дискусії, що семантично зближує софізм зі сміховим дискурсом.

Розвиток теорії сміху не тільки розпочався в античній культурі, але й набув у цей час, з нашої точки зору, максимальної в історії Європейської культури *багатомірності*. Було створено настільки внутрішньо різноманітний спадок як дослідження феномену сміху, так й художніх утілень певного розуміння причин і сутності сміху, що поза звернення до відповідного досвіду неможливо зрозуміти витоки багатьох сучасних сміхових форм, комічних сюжетів та архетипів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню античних сміхових дискурсів присвячено значну кількість монографій та статей. Проте аналіз сучасної сміхової культури крізь призму античних методологічних парадигм та сміхових практик на сьогодні є досить рідким явищем як у філософії, так і в культурології, а також у літературознавстві. Виключенням є поодинокі роботи, присвячені дослідженню окремих аспектів названої теми. Зокрема, О. Литовська вивчає перспективи дослідження давньоантичної комедії в контексті сучасного літературознавства [1]. О. Колесник та М. Столяр розглядають античну гелотологію як полілог різних концепцій та сміхових практик, проте поки що залишають поза увагу софістичний дискурс в якості засадничого для певних видів сміху [4]. М. Rose здійснює компаративний аналіз античної, модерної та постмодерної пародії [7]. J. Fogel у своїй статті «What's the Deal with Sophists? Critical Thought and Humor in Ancient Philosophy and Contemporary Comedy» пише, що софістичний античний дискурс досить сильно нагадує *стендап* та інші форми *сучасної перформативної комедії* [6].

Мета роботи: проаналізувати сучасну сміхову культуру крізь призму софістичних прийомів аргументації, принципу підміни поняття, використання подвійної семантики слів.

Висвітлення процедури теоретико-методологічного дослідження із зазначенням методів. У статті за допомогою аналізу і синтезу здійснено експлікацію та систематизацію різноманітних аспектів вивчення сміхової культури крізь призму античного філософського дискурсу, зокрема софістичних практик підміни понять, сміхового зниження сенсу слів із подвійною семантикою.

Наукова новизна. У статті виявлено зв'язок античних та більш пізніх практик комічного (включаючи сучасну комедію) на матеріалі аналізу софістичних практик підміни понять, сміхового зниження сенсу слів із подвійною семантикою.

Виклад основного матеріалу дослідження. На перший погляд, зміст сучасної сміхової культури досить далеко відійшов навіть від модерних сміхових сюжетів, що вже говорити про античні. Проте уважний аналіз демонструє нам специфічну тяглість у сфері теорій і практик сміху, коли всі надбання, якими би древніми вони не були, знаходять своє застосування у більш пізніх дискурсах комічного.

У цьому контексті, перш за все, маємо згадати, що всі сучасні теорії сміху були сформульовані саме в межах античної культури. Це Теорія Зверхності (the Superiority Theory); Теорія Невідповідності (the Incongruity Theory); Теорія Полегшення (the Relief Theory); теорія сміхової десаєралізації статичних, застарілих релігійних та ідеологічних образів (Аристотель, теорію якого в XX ст. розвивав філолог і культуролог М. Бахтін). Більш того, античні філософи (окрім загальних визначень різноманітних причин сміху) виявили також такі його ознаки, як 1) несумісність сміху і співчуття; 2) викривальна роль сміху щодо хибних цінностей (Демокріт); 3) важливість фактору неочікуваності; 4) нелогічність сміхової фази повідомлення по відношенню до попереднього судження (Марк Фабій Квінтіліан) тощо [4, с. 42-43]. І це є дуже показовим, адже саме на певне розуміння причин і сутності сміху, його нюансів та відтінків орієнтувався і орієнтується той чи інший практик у сфері сміхової культури (комедіограф, комік, ритор, поет, автор анекдотів тощо).

Проте в процесі аналізу впливів античних теорій сміху на розвиток сміхової культури, зокрема на сучасний сміховий дискурс, ми практично не знайдемо досліджень щодо актуальності софістичного дискурсу. Виключенням є вищезгадана стаття J. Fogel, який доводить вплив софістичного дискурсу на появу таких форм сучасної сміхової культури, як *стендап* та деякі інші форми *перформативної комедії* [6]. Цей зв'язок він показує не на прикладі дискурсу саме тих філософів, які в історії філософії визнаються софістами, а на діалогах Сократа й Діогена. Останні деякою мірою використовували софізми, проте софістами в класичному сенсі не були. Цей факт не зменшує цінність проведеного дослідження. Навпаки, J. Fogel підказує нам, що, розглядаючи софістичний дискурс, не обов'язково спиратися лише на твори і цитати класичних софістів. Софістика як метод ведення діалогу в контексті агональної дискусії справила вплив на багатьох філософів класичного періоду. Навіть у досократичний період апорії Зенона мають дещо спільне з софістичною аргументацією, адже в апорії «Ахіллес і черепаха» питання про рух філософ знімає аргументацією безкінечної ділимості простору – питанням, яке не має безпосереднього відношення до проблеми руху. Тобто наразі маємо класичний прийом підміни поняття (руху на простір), який широко будуть використовувати софісти вже в класичний період грецької філософії.

Софізми й теорія зверхності. Слово «софізм» означає міркування, побудоване на свідомому включенні в процес доведення певної помилки, що приводить до хибного, проте вигідного софісту висновку. Софістична аргументація спрямована не на пізнання об'єктивної істини, яку софісти вважають відносною і суб'єктивною, а на отримання переваги над опонентом. При цьому, така перемога є виявом хитрості та дотепності софіста.

Спробуємо зсередини подивитися на те, як софістика «працює» у сміховій площині. Софіст публічно називає якогось чоловіка рогатим. Звичайно, він робить це у присутності публіки, яка сприймає

цю сцену як розвагу. Чоловік, якого назвали рогатим, обурюється. Тоді софіст каже, що може дуже просто це довести: «Скажи, хіба ти втрачав роги?» «Ні, не втрачав», – чоловік не розуміє, до чого веде софіст. «А!!! Не втрачав! От я й кажу, що якщо ти роги не втрачав, то ти є рогатим!». «Ні, ні! Я втрачав роги! – пробує викрутитися чоловік. «А я про що? Якщо ти втрачав роги, то вони колись в тебе були. Відтак, ти був рогатим. А це все одно, що бути рогатим завжди». Глядачі регочуться. «Ні, ні, я і не втрачав, і не мав роги, – в мене їх ніколи не було!», – кричить чоловік. Та його вже ніхто не слухає, люди розходяться, сміючись. І після цього, скоріш за все, про цього чоловіка так і будуть говорити поза очі: «Це ж той, рогатий...».

При цьому софістичний сміх, як і будь яка інша сміхова практика, посилюється *пропорційно до кількості людей*, присутніх під час цього вербального агону (відповідна закономірність щодо сили сміху існувала завжди, проте її було виокремлено в теорії сміху лише у XX ст. Анрі Бергсоном). Можна припустити, що софісти свідомо обирали ситуацію присутності значної кількості слухачів, щоб посилити сміховий ефект.

Позитивний аспект комічного у софістиці. Не дивлячись на приховане кепкування та явну маніпуляцію, софістичний дискурс виявляє серйозну епістемологічну проблему. Йдеться про відповідність плаского, поверхневого й статичного образу/поняття адекватному розумінню динамічної та багатоаспектної реальності. Мета софістів полягає не стільки у знущанні з людей, скільки у висміюванні пихатого самовдоволення наявними знаннями. Таким знанням протиставляється перманентна інтелектуальна робота, яскраві вияви дотепного мислення з метою постійного переосмислення динамічного за своєю природою буття, яке відкривається для різних суб'єктів зовсім по-різному.

Навмисна помилка. Між софістичним й сміховим дискурсом є багато спільного. І це не формально спільне, – воно суттєво об'єднує два дискурси, що порівнюються. В обох варіантах активним суб'єктом, який формує напрямок дискурсу, робиться навмисна помилка, яка не має трагічних наслідків для пасивного суб'єкта. Він або програє у дискусії або/та стає предметом кепкування.

За класичним визначенням смішного Аристотелем, щось помилкове, недолуге, потворне може бути смішним, якщо воно є безпечним, тобто псує людям життя в межах самого життя, не виходячи за його межі [4, с. 42]. Досить часто саме підміна в житті належного помилковим/потворним викликає сміх у наслідок того, що змінити такий стан речей неможливо. Залишається або посміятися з цього факту, або взагалі не зважати на нього.

Софістична діалектика і раціоналізм. Основою для розвитку філософії софістів є діалектика як метод зіткнення двох протилежних позицій. Винахідником такого різновиду діалектики вважається Зенон Елейський, який за допомогою апорії «Ахіллес і черепаха» спробував довести емпірично абсолютно не очевидну річ про відсутність та неможливість руху. Софістична діалектика є методом, за допомогою якого можливим є скасування усього очевидного для людських почуттів. У цьому аспекті софісти є таким ж самими раціоналістами, як Сократ і Платон, які всупереч людським почуттям стверджують існування невидимої реальності (душі, світу ідей тощо). Наразі загальноприйнятий раціоналізм допомагає софістам дурити довірливих слухачів, вихованих саме в таких традиціях.

Динаміка і десакаралізація. Відкриваючи дійсність як динамічну, софісти фактично протистояли статичності тих чи інших світоглядних, моральних та побутових уявлень. І тому їхня пряма або опосередкована критика цих уявлень вже за фактом протиставлення усталеним образам чи поняттям була, по суті, формою сміхового дискурсу. Все усталене, статичне уже самим фактом своєї незмінності натякає на сакральну природу відповідного знання. Сутність сміхових практик полягає в десакаралізації усталеного як священного. Особливо сильний сміх завжди викликали ті форми ідеології, що *вже* втратили довіру, але люди ще боялися виступати проти них відкрито.

Софістика як дотепна маніпуляція. Софіст – це маніпулятор, який вміє так задурити голову пересічним громадянам, що вони майже на сто відсотків йому вірять. Але він – *дотепний* маніпулятор. Згадаємо історію Еватла, який обіцяв заплатити своєму вчителю після того, як виступить в суді, переможе та отримає за це гроші [3]. Вчитель погодився на такі умови і почав навчати Еватла своїй мудрості безкоштовно. З часом, коли Еватл вже закінчив навчання, він не поспішав виступати в суді. І тоді вчитель подав на нього скаргу до суду. План учителя був дуже хитромудрий і дотепний. Учень не хоче повертати гроші. Через це він не виступає в суді, проте заробляє гроші завдяки отриманим у старшого софіста знанням. Примусити його виступити в суді, значить подати на нього в суд. Тоді він або виграє і поверне гроші, або програє, і суд змусить його заплатити тому, хто виграв.

Проте Еватл був дуже гарним учнем, і він зрозумів амбівалентність ситуації з оплатою. Тобто його дотепність перевершила кмітливості вчителя: «Вчителю, я не буду тобі платити ані в тому разі, якщо програю, ані в тому випадку, якщо виграю», – сказав він. «Якщо я програю, то за нашою угодою, я не повинен тобі платити, а якщо виграю, то суд змусить заплатити тебе, а не мене» [3].

Софістична підміна понять і сміхова плутанина ролей є дуже близькими прийомами. У першому варіанті забезпечується перемога в дискусії. У другому – виникає контраст між належним і реальним, створюється сміхове непорозуміння тощо. В якості прикладу наведемо в авторській адаптації сучасний анекдот про викладача університету, який прийшов у барбершоп:

Майстер запитав клієнта, де той працює і поцікавився, а чому вища освіта в нас занепадає. І тоді викладач пояснив: «Уявіть собі, що Ви маєте не тільки стригти, але й бігати містом у пошуку клієнтів; систематично спілкуватися з колишніми клієнтами; друкуватися у фахових журналах. Повинні складати перспективні плани та програми; обґрунтовувати застосування того чи іншого

шампуню, а також усього іншого інструментарію. Декілька разів на рік до Вас приходять перевірки з вищих інстанцій. Раз на п'ять років Ви маєте написати обґрунтування на 50 сторінок щодо доцільності Вашої роботи. Ваші дії мають записуватися на плівку або фотографуватися. Світлина треба викладати на окремому сайті. Вам треба обов'язково брати участь у міжнародних грантових програмах, виставках, конкурсах...» «Коли ж тоді я буду стригти?! – перебив перукар». «Так отож...» – відповів викладач [Див. 2].

В цьому анекдоті відбувається підміна поняття діяльності перукаря обов'язками сучасного викладача університету. І на відповідному контрасті демонструється абсурдність вимог до працівників освіти, яка виглядає більш яскравою саме на тлі такої підміни.

В якості прикладу сміхового використання софістичного дискурсу можна навести комедію Марка Камолетті «Happy Birthday», за мотивами якої українськими авторами було написано сценарій комедії «Смачного, або гарнір по-французьки» (2005 р.) [5]. За сюжетом цієї комедії чоловік сподівається зустріти вечір у приємній компанії своєї коханки, бо його дружина має вирушити до матері. Проте дружина випадково дізнається, що її чоловік планує веселу вечірку і для цього запросив кухарку з ресторану. Вона просить пояснень. Чоловік змушений збрехати, що буде святкувати з другом. А для того, щоб коханка чоловіка мала алібі також, їй пропонують зіграти роль дівчини не господаря, а друга, коханкою якого насправді є дружина господаря. Надалі ситуація буде заплутуватися ще багато разів. Софістична підміна понять тут набуває виду постійної зміни ролей заради забезпечення алібі усіх учасників, адже всі вони зраджують своїх дружин, чоловіків і друзів. При цьому софістичний дискурс піднімається, можливо, на історичну вершину своєї складності, заплутаності, а відтак – довершеності.

Здатність бачити в певному повідомленні підміну понять або подвійну семантику значною мірою визначає дотепність людини, спрацьовує як своєрідний захист проти маніпулятивних ідеологічних практик. Зокрема, на початку ХХІ ст. одна з політичних партій в Україні, про яку наразі вже всі забули, закликала голосувати за її представників такими словами: «Обираючи нас, ви обираєте щасливе майбутнє наших дітей!». Українці, які в силу історичних обставин мають неабияке почуття гумору, оцінили подвійний сенс займенника «наші» і дуже посміялися з цього заклик (наразі ми наводимо власний спогад, посилав в Інтернеті на цей факт ми не знайшли).

Підміна поняття у формі буквализму. Інколи софістичною підміною понять, що викликає сміх, може бути зведення семантики тексту до буквального сенсу. Наприклад, саме це здійснюється в наведеному нижче анекдоті:

«Одеські євреї та одеське морське пароплавання домовилися про фарбування судна. Після завершення робіт питають виконавців, а чому вони покрасили судно тільки з одного боку. «А ви уважно прочитайте договір: з одного боку одеські євреї, з іншого, одеське пароплавання... Ось ми зі свого боку і пофарбували».

Софізми й дитяча сміхова культура. Цікаво, що софізми використовуються подекуди старшими дітьми для підтвердження свого вищого статусу над малюками. Наприклад, старша дитина просить молодшу назвати слово «РИС». Та каже: «РИС». Потім їй радять сказати це слово багато-багато разів. Вона старанно вимовляє: «Рисрисрисри...». І тоді відбувається підміна поняття: перехід від звичайного слова до слів, що асоціюються з образами низових тілесних практик. І це викликає у дітей сміх.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У результаті проведеного дослідження ми дійшли висновку, що між софістичним і сміховим дискурсом є багато спільного. В обох варіантах робиться навмисна помилка, що не має трагічних наслідків для учасників дискурсу. Також і софістична риторика, і форми сміхової культури «працюють» з подвійною семантикою слів та прийомом підміни. Софісти підмінюють поняття, у комедіях підмінюються люди, їхні ролі, функції, ситуації тощо. Тобто софістичний дискурс можна вважати таким, що включає у свій склад сміховий елемент. Також софізми виступають певною призмою для вивчення сміху в таких його формах як комедія та анекдот.

References

1. Литовська О.В. Перспективи дослідження давньоаттичної комедії в контексті сучасної літературознавчої парадигми. Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. Вип. 58. 2011. 156–159. URL: <https://surl.li/txawsb>. (дата звернення: 7.05.2025).
Lytovska, O.V. (2011). Perspektyvy doslidzhennia davnoattychnoi komedii v konteksti suchasnoi literaturoznavchoi paradyhmy. [Prospects for the study of ancient Attic comedy in the context of the modern literary paradigm]. Visnyk Zhytomirskoho derzhavnoho universytetu im. Ivana Franka [Bulletin of the Ivan Franko Zhytomyr State University.]. 58. 156-159. Retrieved from: <https://surl.li/txawsb>. [in Ukrainian].
2. Педагог і перукар: розважлива історія з освітнім гумором. URL: <https://surl.li/zemucf>. (дата звернення: 07.05.2025).
Pedahoh i perukar: rozvazhlyva istoriia z osvitim humorom. [The Teacher and the Hairdresser: A Thoughtful Story with Educational Humor]. Retrieved from: <https://surl.li/zemucf>. [in Ukrainian].
3. Софізм Еватла. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: <https://surl.li/ilpuvk> (дата звернення: 08.05.2025).
Sofizm Evatla. Material z Vikipedii – vilnoi entsyklopedii. [Sophism of Euathlus. Material from Wikipedia – the free encyclopedia]. Retrieved from: <https://surl.li/ilpuvk> [in Ukrainian].

4. Столяр М.Б., Колесник О.С. Полілог теорій сміху в сучасній філософії: методичний та методологічний аспекти викладання. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. 2023. Вип. 21 (177). С. 40-44.
Stoliar, M.B., Kolesnyk, O.S. (2023). Poliloh teorii smikhu v suchasni filozofii: metodychnyi ta metodolohichniy aspekty vykladannia. [Polylogue of laughter theories in modern philosophy: methodological and methodological aspects of teaching]. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T.H. Shevchenka [Bulletin of T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»]. 21 (177). 40-44. [in Ukrainian].
5. «Bon appetit або гарнір по-французьки». URL: <https://surl.li/bqcuhi> (дата звернення: 11.05.2025.)
«Bon appetit abo harnir po-frantsuzky» [Bon appetit or side dish in French] Retrieved from: <https://surl.li/bqcuhi> [in Ukrainian].
6. Fogel Jeremy. What's the Deal with Sophists? Critical Thought and Humor in Ancient Philosophy and Contemporary Comedy. URL: <https://surl.li/dqyiux> (дата звернення: 24.04.2025).
Fogel, Jeremy. What's the Deal with Sophists? Critical Thought and Humor in Ancient Philosophy and Contemporary Comedy. Retrieved from: <https://surl.li/dqyiux> [in English].
7. Rose M. Parody: Ancient, Modern and Post-modern. Cambridge: Cambridge University Press. 1993.
Rose, M. (1993). Parody: Ancient, Modern and Post-modern. Cambridge: Cambridge University Press. [in English].

Stoliar Maryna

ORCID 0000-0002-7643-3027

Doctor of Sciences in Philosophy, Associate Professor,
Head of the Department of Philosophy and Cultural Studies,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: stolar61@ukr.net

Bohun Mykola

ORCID 0000-0002-8721-6298

Doctor of Philosophy,
Associate Professor of Department of Philosophy and Cultural Studies,
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: nbogun@dnnet.com.ua

SOPHISTRY AND LAUGHTER CULTURE (METHODOLOGICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS)

The authors believe that theoretical foundations of the study of the phenomenon of laughter, archetypes and leading forms of laughter culture were formed in the era of Ancient Greece. Explication of relevant discourses can be an important methodological part for the courses «Ancient Philosophy», «Ethnocultural and Sociocultural Dimensions of Laughter», «Philosophy of Laughter» and others taught at T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium». The article demonstrates the possibilities of Ancient Greek sophistic practices as a tool for analyzing and studying such forms of laughter as comedy and anecdote.

The purpose of the work: to analyze laughter discourse through the prism of Ancient Greek theories of laughter and sophistic methods of argumentation, in particular the principle of concept substitution, the use of double semantics of words, etc.

Methodology. The article uses analysis and synthesis to expound and systematize various aspects of the study of laughter culture through the prism of ancient philosophical discourse, in particular sophistic practices.

Scientific novelty. The article reveals the connection between ancient and later comic practices (including modern comedy) based on the analysis of sophistic practices of substitution of concepts, comical reduction of the meaning of words with double semantics.

Conclusions. As a result of the research, we came to the conclusion that there is much in common between sophistic and humorous discourse. In both variants, a deliberate mistake is made that does not have tragic consequences for the participants in the discourse. According to Aristotle's classical definition of laughter, it can be caused by something false and ugly but harmless. Both sophistic rhetoric and forms of laughter culture make use of the double semantics of words and the method of substitution. While sophists substitute concepts, in the plots of comedies people, their roles, functions, situations, etc. are substituted. That is why, sophistic discourse can be considered as one that includes a laughter element in its composition. Sophisms can serve as a prism for studying laughter in such forms as comedy and anecdote.

Keywords: laughter culture, Ancient Greek sophistry, comic, substitution of concepts, double semantics.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2025

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор **М.О. Носко**